

Vår saksbehandler
Bård Jordfald, tlf. 936 57 369

Vår dato
15.12.2023

Deres dato
12.10.2023

Vår referanse
23/4702-2/FF-008 BAJO

Deres referanse
23/1965-

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep.
0001 OSLO

Offentlig høring av Strømutvalgets rapport

Fellesforbundet viser til Olje- og energidepartementets høring på Strømprisutvalgets rapport «Balansekunst». Utvalget har i rapporten utredet og drøftet ulike modeller som kan bidra til mer stabile, forutsigbare og konkurransedyktige strømpriser til husholdninger, industri og næringsliv, samt sikrer investeringer i fornybar energi.

Fellesforbundets syn på kraftmarkedet

Fellesforbundet mener at strøm til en forutsigbar pris som sikrer konkurransefortrinn, sammen med forsyningssikkerhet, ny industrireiseing og klimamål skal være førende for hvordan det norske kraftsystemet bør organiseres. Strøm skal være en strategisk samfunnsressurs under demokratisk politisk kontroll. Prisdannelsen i kraftsystemet må settes med basis i produksjonskostnadene, ikke slik dagens børsdrevne marked fungerer, der prisen styres av høyeste budgiver i Europa.

Strøm er en strategisk innsatsfaktor for industrien og et grunnleggende gode for husholdningene, og skal omsettes uten å bidra til finansielle spekulasjoner og uakseptable profittmarginer til kraftprodusentene. Fellesforbundet mener dette forutsetter et oppgjør med vårt eksisterende markedsbaserte kraftregime. Det inkluderer frikobling fra EUs energiunion gjennom utmelding av energibyrådet Acer.

Etter Fellesforbundets syn skal verdier og velferd først og fremst skapes gjennom bruken av kraft, ikke gjennom salg av kraft. I den store omstillingen vi nå står foran, mener Fellesforbundet det er viktig å synliggjøre forskjellen mellom et offentlig og privat eierskap. Hensikten og målsettingen med offentlig eierskap må være å sikre lokal og nasjonal vekst og verdiskaping, ikke maksimalt overskudd for det enkelte selskap eller eier. Dette må i

Vår dato
15.12.2023

Vår referanse
23/4702-2/FF-008 BAJO

større grad prege driften av selskapene som i dag sørger for kraftproduksjon på vegne av stat og kommuner.

Økt kraftproduksjon i Norge

I likhet med tidligere utvalg og utredninger legger Strømprisutvalget til grunn at et betydelig overskudd på kraftbalansen vil være det fremste tiltaket for å sikre konkurransedyktige priser på kraft i Norge. Dette forutsetter en betydelig utbygging av ny kraft i Norge i årene som kommer.

Fellesforbundet er også av den oppfatning at det er behov for en vesentlig økt kraftproduksjon framover. Utbygging må skje gjennom oppgradering, opprusting og utvidelse av vannkrafta. Myndighetene må gjennom sitt eierskap aktivt styre Statkraft og andre offentlig eide kraftselskap til å oppgradere og utvikle eksisterende vannkraftanlegg. Videre mener Fellesforbundet at vi må gjennomgå tidligere vernevedtak og vurdere utbygging av magasinkapasitet, både i regulerte og ikke-regulerte områder. Behandlingstiden for å få konsesjon på bygging og oppgradering av de norske kraftverkene må reduseres kraftig.

Fellesforbundet støtter regjeringens ambisjoner knyttet til utviklingen av havvind. Virkemidlene for havvind må forbedres og satsingen må forseres, slik at havvind kan gi vesentlige bidrag til kraftbalansen innen 2030. Utbygging av landvind forutsetter en lokal aksept, og vertkommunene må sitte igjen med mer av verdiskapningen. Regelverk og behandlingsskapasitet må innrettes for å realisere vindkraftprosjekter raskt.

Kraftutbygging må skje samtidig med en forsterket satsing på utbygging av linjenettet, slik at krafta kommer fram over hele landet. Det må sikres tilstrekkelig fornybar kraft både til ny og eksisterende industri på fastlandet, samtidig som tiltak for å redusere klimagassutslipp fra norsk olje- og gassproduksjon gjennomføres. Økt kraftproduksjon vil også komme norske husholdninger til gode gjennom lavere priser.

Organisering av sluttbrukermarkedet

Strømprisutvalget drøfter en rekke tiltak for hva som kan gjøres for å sikre lavere, konkurransedyktige og forutsigbare strømpriser. Utvalgets hovedkonklusjoner er at det eksisterende engrosmarkedet for kraft skal gå sin gang, men at eventuelle omfordelende tiltak kan eller bør gjøres i sluttbrukermarkedet. For tiltak som er rettet mot husholdninger, og andre aktører som ikke kommer i konflikt med konkurranseregelverket i EU, anser Strømprisutvalget at handlingsrommet er stort.

Vår dato
15.12.2023

Vår referanse
23/4702-2/FF-008 BAJO

Utviklingen i Europa vil i større grad være preget av store prissvingninger som skyldes at en økt andel av krafta vil komme fra fornybare kilder med naturgitte og uregulerbare produksjonssvingninger. Når regulerbar kraft byttes med uregulerbar kraft, øker volatiliteten. Dette gir et gjennomgående høyere prisnivå. Fellesforbundet er bekymret for konsekvensene endringene i den europeiske energimiksen har på norske strømpriser, og hvordan dette direkte overføres til norske forbrukere og bedrifter.

Fellesforbundet mener at staten skal ta en langt mer sentral plass for å sikre forutsigbare strømpriser. Derfor må det opprettes et *statlig strømselskap* som skjermer husholdningene og bedrifter fra eksternt påførte uforutsigbare svingninger. Selskapet skal tilby fastpriskontrakter og prissikringsavtaler til husholdninger og bedrifter som ikke ordinært har løst sitt kraftbehov gjennom langsiktige kraftavtaler. Det statlige strømselskapet skal inngå lange kontrakter med vindkraftprodusenter på land og til havs, og tilsvarende lange kontrakter med eksisterende vannkraftprodusenter med magasinkapasitet og selskapet skal kunne selge kraft direkte til sluttbrukerne. Gjennom det statlige selskapet vil politisk styring av strømprisen forsterkes, uten å etablere generelle støtteordninger eller tilskudd over statsbudsjettet.

Mellomlandsforbindelser

Strømprisutvalget drøfter også hvordan mellomlandsforbindelsene påvirker prisene i det norske kraftmarkedet. Utvalget skal ha ros for å skrive det åpenbare; at utvekslingskapasiteten til nabolandene har betydelig effekt på prisdannelsen i Norge og at norsk kraftbalanse sin betydning for det norske prisnivået, vil være desto større gitt lavere utvekslingskapasitet.

Det å sikre god forsyningsikkerhet i kraftsystemet både for norske husholdninger og norsk næringsliv er statens ansvar. Hva som er et akseptabelt nivå på forsyningsikkerheten, er et politisk spørsmål som må avveies mot kostnadene.

Fellesforbundet mener at muligheten for å importere kraft i timer med stram balanse i Norge og Norden, er en viktig sikkerhet for det norske kraftsystemet. Utvekslingskapasiteten og den markedsmessige tilknytningen mellom Norge og naboland gir oss mulighet til å både importere og eksportere kraft, og sikrer oss energi i tørrår. Dette er viktig for forsyningsikkerheten i det norske kraftsystemet, samtidig som det gir utfordringer. Med tettere tilknytning til våre naboland blir det norske kraftsystemet mer påvirket av effekt- og ressursituasjonen i resten av Norden og Europa. For å kutte utslippene og gjøre seg uavhengig av Russland som energileverandør beveger våre naboland seg nå bort fra fleksibel og fossil kraftproduksjon til uregulerbar fornybar kraft. Denne energiomstillingen har ført til en prissmitte inn i det norske systemet som er mye sterkere enn det som lå til grunn da de to nye utenlandskablene til Storbritannia og Tyskland ble bygd.

Vår dato
15.12.2023

Vår referanse
23/4702-2/FF-008 BAJO

Fellesforbundet skulle ha ønsket seg at Strømprisutvalget hadde hatt betydelig flere og mer omfattende analyser på hvordan selve organiseringen av de nasjonale markedene vi er koblet mot, påvirker det norske prisnivået. Utvalgets analyse der Tyskland deles i to prissoner, viser hvordan en tysk deling påvirker prisnivået i sør-Norge (NO2). Ettersom Tyskland kun har en prissone, gjennomføres såkalt mothandel, hvor strømprodusenter betales for å avstå å produsere når etterspørselen er lav. I 2022 brukte tyske systemoperatører fire milliarder euro på mothandel, og med forventet økt prisvariasjon vil beløpet i årene som kommer øke betraktelig. Ut fra en økonomisk tankegang er det urasjonelt, men i en politisk kontekst er det viktigere for tyskerne å ha en felles nasjonal pris. På tilsvarende måte brukes enorme summer på å dekke opp mothandel i Storbritannia, i Nederland og andre land som operer med en nasjonal pris, uavhengig av nasjonale flaskehalser i eget overføringsnett. Det ville styrket Strømprisutvalgets rapport betydelig dersom det også var foretatt konsekvensanalyser av ulike prinsipper for inndeling av prisområder og intern mothandel, og hvorfor disse landene velger en nasjonal pris framfor å dele landet opp i flere prissoner. Det kan være helt rasjonelle politiske forklaringer på det, men prisen for at store land prioriterer nasjonal pris betales i dag av norske strømkunder i Sør-Norge.

Fellesforbundet skulle gjerne også ha sett vurderinger knyttet til økt forventet havvindproduksjon fra Storbritannia. Konsensus synes her å være at man i framtiden vil kunne få betydelig kraftimport derfra når det blåser mye i Nordsjøbassenget. Ut fra markedsteoretiske forutsetninger skal dette skje. Men dersom britene heller velger å øke mothandel, og endre egen kraftmiks ved å skru ned på gassbasert kraftproduksjon, vil det igjen bety mindre norsk gasseksport og heller ingen krafteksport til norsk side av kabelen. Dagens mer eller mindre ensidige eksportkabel til britene – vil da i framtiden fortsette å være det, uavhengig av hva økonomisk teori tilsier at den kunne være. Poenget er at kraftpolitiske beslutninger fattes i en politisk kontekst, hvor nasjonalstatenes egeninteresse ovenfor egen befolkning og eget næringslivsliv ofte gir helt andre konsekvenser enn det samfunnsøkonomisk teori skulle tilsi.

Med etableringen av 1400 MW-kabelen Viking Link mellom Danmark og Storbritannia, vil Norge eksponeres ytterligere mot Storbritannia. Etter Fellesforbundets syn burde Strømprisutvalget ha foretatt noen drøftinger rundt det at Danmark da havner i en ren transittposisjon for norsk kraft. Utvalget burde også gjort vurderinger knyttet til hvordan dette slår ut for de norsk-danske mellomlandsforbindelsene, og hvilke rasjonale det ville være å opprettholde disse.

Fellesforbundet legger til grunn at dagens mellomlandsforbindelser opprettholdes, men når «levetiden» på disse løper ut, må eventuell videreføring og oppgradering vurderes i en langt bredere økonomisk og politisk sammenheng.

Videre mener Fellesforbundet at Norge må arbeide for et system som i større grad vektlegger det enkelte lands fortrinn og behov for forsyningsikkerhet. For Norge er det viktig at avtalene for utveksling ivaretar verdien av våre flerårsmagasiner. Hvordan

Vår dato
15.12.2023

Vår referanse
23/4702-2/FF-008 BAJO

mellomlandsforbindelsene skal brukes må gjennomgås i samarbeid med våre naboland, og tiltak som kan redusere prissmitten gjennom kablene må på plass gjennom reforhandling av eksisterende avtaler.

Organisering av engrosmarkedet

I debatten om det framtidige europeiske kraftmarkedet, kan det i store trekk skilles mellom to leire. Den ene leiren mener at markedet vil finne tilbake til en likevekt som oppfattes som legitim og rasjonell, mens den andre leiren mener at det må komme betydelige endringer i markedsdesign for å kunne bære europeisk næringsliv gjennom det grønne skiftet.

Strømprisutvalget plasserer seg her i første leir. Deres vurdering er at det markedsbaserte desentraliserte engrosmarkedet for kraft bør bestå. Et sentralt premiss er at prissettingen skjer gjennom marginalprising, hvor ulik kraftproduksjon oppnår samme pris – uavhengig av reguleringsevne og produksjonskostnader. Produsentene av den rimeligste krafta oppnår samme pris som de dyreste produsentene som setter prisen.

Fellesforbundet mener prisdannelsen i kraftsystemet må skje med basis i produksjonskostnadene og at engrosmarkedet derfor må endres. Fordelene med billig fornybar kraft må komme norske husholdninger og bedrifter til gode, ikke ende som superprofitt hos kraftprodusentene. Prisene må derfor i større grad knyttes til kostnadene i produksjon og til lange kontrakter.

Med vennlig hilsen
Fellesforbundet

Jørn H. Eggum
(sign.)

Bård Jordfald
(sign.)

Dette brevet er elektronisk godkjent i Fellesforbundet og har derfor ingen signatur